

III.1. Může víra v Boha zdůvodnit důvěru v člověka?¹

Ondřej Kolář²

Souhrn

Téma a jeho zakotvení: Důvěra v člověka (či obecně důvěra ve svět) nemá své pevné místo ani v dogmatice, ani v teologické etice. Přestože v mezilidských vztazích hraje zásadní roli, teologicky je „bezdomovcem“. Reformace nově zdůraznila víru v Boha jakožto osobní důvěru a toto rozpoznání později potvrdila také analýza příslušných výrazů v Bibli, avšak důvěra vůči člověku bývá v teologii traktována spíš okrajově, nahodile a nesystematicky. Rozpor mezi důležitou úlohou důvěry v lidském životě a její absencí v kánonu teologických témat signalizuje jistý deficit teologie v reflexi každodenní lidské zkušenosti ve světle křesťanské víry.

Předporozumění: Současná krize důvěry volá po teologickém zpracování. Je důvěra v člověka vůbec něco žádoucího? Není dnes naopak „na pořadu dne“ zvýšená ostrážitost?

Cíl příspěvku: Sdílet přesvědčení, že důvěra ve svět nevychází z inherentní důvěryhodnosti člověka. Vyplývá z víry, že jsme navzdory hříchu nevypadli z Božích rukou a že Kristus zvítězil nad mocnostmi zla.

Hlavní myšlenky: V Bibli je důvěra ambivalentním pojmem. Na jedné straně bibličtí pisatelé varují před spoléháním na člověka a jeho schopnosti a Boha pokládají za toho jediného důvěryhodného. Na druhé straně Ježíš zve k lásce a odpuštění, k němuž jistě patří také obnova důvěry, ujišťuje o Boží dobrotě nesoucí svět a zdůvodňuje důvěru v něj. Ve světě porušeném lidským hříchem nelze hlásat bezmeznou důvěru, ale je možné a nutné ji trpělivě budovat.

Kritická reflexe: Článek zůstává spíš náčrtem komplexní problematiky, která by vyžadovala podrobnější pojednání.

Klíčová slova

důvěra – teologická antropologie – víra v Boha – strach

---

¹ Článek je přepracovanou a rozšířenou verzí přednášky, která zazněla na konferenci Můj soused zabíják na půdě Evangelické teologické fakulty UK dne 20. 11. 2015. Práce byla podpořena výzkumným programem Univerzity Karlovy – Univerzitní výzkumná centra UK č. 204052 (UNCE).

² Ondřej Kolář, Th.D. (nar. 1978) působí na katedře systematické teologie Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Je farářem ve sboru Českobratrské církve evangelické v Praze-Kobylisích a spolupracuje se Středoevropským centrem misijních studií. Ve své akademické práci se zaměřuje především na eschatologii, teologickou antropologii a systematicko-teologické otázky misiologie. Kontakt: kolar@etf.cuni.cz

Summary

May trust in God give reason for the trust in human?

Context of the theme: Trust in a human (or general trust in the world) has no firm place in dogmatics or in theological ethics. Although it plays a crucial role in interpersonal relationships, it is a „homeless“ concept theologically. The Reformation newly emphasized belief in God as a personal trust, and this recognition was later confirmed by the analysis of the respective terms in the Bible. However, the trust in man is discussed rather marginally, randomly and unsystematically in the theology. The contradiction between the important role of trust in human life and its absence in the canon of theological themes signals a certain deficit of theology in the reflection of everyday human experience in the light of the Christian faith.

Presuppositions: The current crisis of trust calls for theological reflection. Is trust in a human as such desirable at all? Is it not rather watchfulness what is important today?

The aims of the article: To explain that trust in the world does not come from the inherent credibility of human. It results from the belief that, despite sin, we have not fallen out of God's hands and that Christ has overcome the powers of evil.

Highlights: Trust is an ambivalent concept in the Bible. On the one hand, biblical authors warn against relying on man and his abilities, and they regard God as the only credible one. On the other hand, Jesus invites for love and forgiveness, which certainly includes a renewal of trust, assures God's goodness bearing the world and justifies the trust in it. In a world infringed by human sin, an unlimited confidence cannot be proclaimed, but it is possible and necessary to build it patiently.

Critical reflection: The article remains a sketch of a complex issue that would require more detailed discussion.

Keywords

Trust – Theological Anthropology – Faith in God – Fear

III.1.1. Krize důvěry

Zkušenosti s násilím, které nečekaně a nepředvídatelně způsobují naši bližní, nás pokaždé zaskočí a šokují. Ve svých každodenních životech zpravidla vycházíme z toho, že nás naši sousedé nebudou na potkání zabíjet. Navzdory tomuto trvalému předpokladu však můžeme kolem sebe pozorovat pocit ohrožení, který navíc někdy bývá účelově přiživován.³

³ To je zjevné zejména v případě strachu z uprchlíků, kteří do České republiky přicházejí v porovnání se zeměmi západní Evropy v mnohem menším množství. Podle šetření Centra pro výzkum veřejného mínění z prosince 2017 označilo uprchlíky 54 % respondentů za velkou hrozbu, dalších 35 % procent jako malou hrozbu. 64 % res-

Krise důvěry jistě není žádným novým tématem, avšak v posledních letech je opět v kurzu, a to zdaleka nejen kvůli teroristickým útokům v Evropě. Českou paniku v souvislosti s uprchlickou vlnou⁴ je možné označit za projev nedůvěry, která migrantům podsouvá nedobré úmysly.

V oblasti hospodářské se o nedůvěře intenzivně hovoří od velké finanční krize v roce 2008, která mimo jiné ukázala, že nelze bezmezně důvěřovat velkým finančním institucím – což je určitý paradox, uvědomíme-li si, kolik slov souvisejících s důvěrou se právě v tomto sektoru vyskytuje (např. věřitel, úvěr, kreditní karta).

Nedůvěra v politiky i v politiku vůbec se stala skoro banální samozřejmostí, nad níž se už nikdo nepozastavuje. Nové politické strany často vznikají jako reakce na poptávku po důvěryhodné politice, ale po jisté době důvěru opět ztrácejí a cyklus se opakuje, jen s jinými názvy a hesly.

Samozřejmě ani církev není nedůvěře ušetřena. Různé výzkumy ukazují, že takzvaný český ateismus z velké části není absencí víry v Boha, ale spíše dalekosáhlou ztrátou důvěry v církev.⁵

Krise důvěry se projevuje tendencí k všelijakému pojišťování, zajišťování a prověřování. Stále více jsme ochotni se vzdát části své svobody ve prospěch bezpečnosti. Na druhé straně naše běžné chování ztrátu důvěry příliš neprozrazuje: dál čteme noviny, i když nedůvěřujeme médiím, dál ukládáme peníze do banky, i když nedůvěřujeme finančnímu systému.⁶ Navenek proklamujeme vlastní nedůvěru nebo k ní dokonce druhé vyzýváme, ale naše jednání tomu (alespoň zatím) neodpovídá. Ukazuje se, že důvěra je cosi mnohem hlubšího, elementárního a nerefektovaného.

---

pondentů pokládá terorismus za velkou hrozbu (v roce 2010 jich bylo 52 %). Srv. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4502/f9/ob180122.pdf.

⁴ Strach z uprchlíků kulminoval podle CVVM v roce 2015 (65 % respondentů je označilo za velkou hrozbu), poté částečně klesl, avšak prozatím nedosáhl úrovně z počátku tohoto desetiletí (54 % oproti 24 %).

⁵ Malá nebo žádná důvěra k církvím a náboženským organizacím je v české společnosti setrvalým nebo dokonce rostoucím jevem. Podle šetření Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2018 církvím spíše či rozhodně nedůvěřuje 66 % dotazovaných. Srv. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4580/f9/po180405.pdf.

⁶ Podle výše uvedeného šetření CVVM tisku spíše či rozhodně nedůvěřuje 57 % dotazovaných, v případě televize je to 54 %; v dlouhodobé perspektivě se jedná o trvalý pokles důvěry. Důvěra v banky stále mírně převažuje nad nedůvěrou (54 % oproti 42 %).

III.1.2. Pojem důvěry v teologii v kontextu společenských věd

Jaké místo má důvěra v člověka či v instituce v teologické reflexi? Překvapivě zcela okrajové, na rozdíl od jejího značného významu ve společenských vědách, který můžeme sledovat přinejmenším od 50. let minulého století.

Dětský psychoanalytik Erik H. Erikson⁷ v té době vyzdvihl ve svém stadiálním modelu lidského vývoje klíčovou úlohu důvěry. „Základní důvěra“ oproti základní nedůvěře je hlavním vývojovým úkolem a vývojovou křižovatkou do roku dítěte, v Eriksonově chápání tedy tvoří základnu zdravého vývoje.

Pro sociologii objevil důvěru Niklas Luhmann⁸, který zdůraznil, že důvěra umožňuje člověku jednat v komplexním světě, v němž nikdy nemáme k dispozici dostatek informací nezbytných pro kvalifikované rozhodování. Důvěra je v tomto pohledu nezbytný kompenzační mechanismus.

Ve filosofii se pokusil Otto Friedrich Bollnow⁹ rehabilitovat důvěru jako ctnost, která v sobě spojuje moment darovanosti i odvahy.

V teologii (zejména v evangelické) je pojem důvěry rezervován pro víru v Boha. Martin Luther pojímal víru především jako důvěru, jako existenciální akt spolehnutí na Boha, nikoli předně jako souhlas s věroučnými obsahy. Ve svém výkladu Desatera definuje víru v jediného Boha takto: „Takže mít Boha neznamena nic jiného než na Boha ze srdce spoléhat, důvěřovat mu a věřit mu.“¹⁰ Důvěra, která se obrací na někoho jiného než na Boha, nachází jen falešné zajištění, *securitas*, které nezbytně vyústí v modloslužbu. Pravou, avšak nevynutitelnou, nemanipulovatelnou a samozřejmě také nezaslouženou jistotu, *certitudo*, máme jen v Bohu.¹¹ V nauce o Bohu má tedy důvěra ústřední postavení, avšak v teologické etice, kde by mohla mít své místo jako součást mezilidských vztahů, se s ní setkáváme jen sporadicky.

⁷ Erik H. ERIKSON (1959). *Identity and the Life-Cycle*. New York: International Universities Press.

⁸ Niklas LUHMANN (1968). *Vertrauen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität*. Stuttgart: F. Enke.

⁹ Otto Friedrich BOLLNOW (1958). *Wesen und Wandel der Tugenden*. Frankfurt am Main: Ullstein.

¹⁰ Srv. Martin WERNISCH (Ed.) (2006). *Kniha svornosti*. Praha: Kalich. S. 377; Otto Hermann PESCH (1999). *Cesty k Lutherovi*. Brno: CDK. S. 116n.

¹¹ Reiner STRUNK (2003). *Vertrauen I: Ethisch*. In: *Theologische Realenzyklopädie, Bd. 35*. Berlin: Walter de Gruyter. S. 71–73.

III.1.3. Nedůvěra v Bibli

Protiklad mezi exkluzivní důvěrou v Boha a falešnou důvěrou v člověka najdeme už v Bibli. Právě na pozadí vyznání Boha jako toho jediného důvěryhodného, věrného a pevného se důvěra v člověka jeví jako pošetilost, spoléhající se na cosi vratkého, ba dokonce jako modloslužba, která ze srdce vytlačuje jediného Pána a nahrazuje ho jinými vládci. Pregnantně je tato principiální nedůvěra v člověka vyjádřena v žalmu 118: „Lépe utíkat se k Hospodinu, než doufat v člověka. Lépe utíkat se k Hospodinu, než doufat v knížata.“¹² Ještě více nekompromisní je prorok Jeremjáš: „Toto praví Hospodin: Proklet buď muž, který doufá v člověka, opírá se o pouhé tělo a srdcem se odvrací od Hospodina.“¹³ Nezapomeňme ovšem, že nedůvěryhodný není pro biblické autory jen můj bližní, ale také já sám: ani sám na sebe se nemohu plně spolehnout.¹⁴

Dostává-li se důvěra v člověka do konkurence s vírou v Hospodina, je její odmítnutí pochopitelné. Stejně nebezpečná je důvěra v cokoli, co se tváří jako opora a pomoc člověka, ale ve skutečnosti je to klam, jako třeba cizí bohové, nebo bohatství a násilí. Je ale otázkou, zda tento odsudek zahrnuje také běžné mezilidské vztahy důvěry, které nemají podobu totálního odevzdání vyhrazeného pouze Bohu. Když mudroslovná tradice konstatuje, že „prostoduchý kdečemu důvěřuje, kdežto chytrý promyšlí své kroky“¹⁵, jistě tomu nemáme rozumět tak, že nelze důvěřovat vůbec ničemu a nikomu. Spíše je nutné se smířit s tím, že důvěra – právě důvěra v naše nejbližší – může být také zklamána.¹⁶ Nedůvěra je v Bibli především kritickým postojem, který bourá falešné opory, odhaluje klamné sliby spásy a demaskuje zlo vydávající se za dobro.

¹² Bible. *Žalm 118*, 8–9. Srv. Frank-Lothar HOSSFELD, Erich ZENGER (2008). *Psalmen 101–150*. Freiburg: Herder. S. 323n.

¹³ Bible. *Jeremjáš 17*, 5. G. Fischer připouští, že takový postoj je šokující a nelze ho v běžném životě uplatňovat absolutně. Srv. Georg FISCHER (2005). *Jeremia 1–25*. Freiburg: Herder. S. 551.

¹⁴ Srv. např. následující diktum: „Důvěřuj Hospodinu celým srdcem, na svoji rozumnost nespolehej.“ (Bible. *Příslaví 3*, 5.) Srv. k tomu: Michael V. FOX (2000). *Proverbs 1–9 (The Anchor Bible)*. New York: Yale University Press. S. 551.

¹⁵ Bible. *Příslaví 14,15*.

¹⁶ Tak o tom svědčí například *Žalm 41*, 10. verš: „I ten, s nímž jsem žil v pokoji a jemuž jsem důvěřoval, ten, jenž můj chléb jedl, vypíná se nade mne a zvedá patu.“ Srv. k tomu Hans-Joachim KRAUS (1978). *Psalmen 1–59*. Neukirchen: Neukirchener. S. 468.

III.1.4. Teologické cesty k důvěře

Kritický či prorocký postoj biblické nedůvěry je sice nezbytný, ale těžko může být jediným životním programem. Důvěra skutečně je základním předpokladem lidského spoluzití. Jedině v očekávání, že mě druzí ihned nezabijí, ale budou ke mně v zásadě přivětiví, je možné beze strachu žít ve společnosti a vstupovat do vztahů. Bez důvěry by člověk ráno ani nemohl opustit postel. Zároveň je ale důvěra vždy spojena s rizikem: nikdy nemáme stoprocentní jistotu, že nám náš bližní neublíží. Důvěra nějaké jednání očekává, ale nemůže je předpovědět ani kontrolovat.¹⁷

Také v teologii se ojediněle objevuje zhodnocení důvěry pro lidský život. Knud Løgstrup pokládá důvěru za přirozený, spontánní projev lidského bytí, který s sebou nese nevyřčený etický požadavek směřující k druhému. V každém setkání a v každém rozhovoru vystupujeme ze sebe sama a vydáváme se druhému s očekáváním, že nebudeme zklamáni.¹⁸ Důvěra vyjadřuje vzájemnou odkázanost lidí na sebe. Podle Trutze Rendtorffa tak můžeme celou morálku chápat jak způsob odpovědi na důvěru.¹⁹

Nelze si nepovšimnout, že důvěra v člověka strukturálně vykazuje podobnost s křesťanským pojetím víry v Boha. Víra v Boha přece nikdy není viděním či neochvějně jistým věděním, a proto si vždy uchovává prvek odvahy a rizika. Ani křesťan nemůže vyloučit, že jeho víra nebude zklamána. Proto nechybějí v teologii pokusy uvést (vertikální) víru v Boha a (horizontální) důvěru do souvislosti.

Zvláštní atraktivitu má pro teologii zejména Eriksonova základní důvěra, protože je popisována jako univerzálně lidský fenomén, a tak se jeví jako vhodný navazovací bod pro křesťanskou víru. Podle Wolfharta Pannenberg je v každém aktu důvěry implicitně ve hře to, co je explicitně obsahem náboženského vědomí. Dalo by se říci, že Bůh je vlastním předmětem základní důvěry.²⁰ Odkázanost člověka na Boha se konkretizuje v bezmeznosti základní důvěry. Tím Pannenberg nechce podat důkaz Boží existence, pouze poukazuje na konstitutivní vztah lidského bytí k náboženské tematice. Úkolem náboženství (či přesněji: náboženské výchovy)

¹⁷ Martin HARTMANN (2004). Vertrauen. In: Gerhard GÖHLER, Mattias ISER, Ina KERNER (Eds.). *Politische Theorie. 22 umkämpfte Begriffe zur Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. S. 387.

¹⁸ Knud LØGSTRUP (1989). *Die ethische Forderung*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). Zejména s. 7–18.

¹⁹ Trutz RENDTORFF (1990). *Ethik. Grundelemente, Methodologie und Konkretion einer ethischen Theologie, Bd. I*. Stuttgart: Kohlhammer. S. 79n.

²⁰ Wolfhart PANNENBERG (1983). *Anthropologie in theologischer Perspektive*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. S. 69.

je podle Pannenbergova napomoci člověku v tom, aby odloučil důvěru od její počáteční vazby na matku, která pro dítě v první životní fázi zastupuje Boží lásku.²¹ Skrze náboženství se člověk během dospívání učí uvědomit si konečnost a omezenost všech instancí světa (včetně nejbližších lidí), a přece v důvěře setrvat a nepropadnout strachu.²² Náboženská kultivace základní důvěry umožňuje, aby se člověk otevřel světu a jeho požadavkům, místo aby před nimi utíkal, a aby zvládal různé negativní zkušenosti, včetně zklamání důvěry bližních.²³ Náboženství v tomto smyslu není infantilní regresí či únikem před skutečností, ale naopak nástrojem zvládnání její mnohoznačnosti.

Podobně i pro Hanse Künga je základní důvěra přitakáním skutečnosti v celé její problematičnosti a uznáním, že navzdory všemu má skutečnost smysl a hodnotu. Küng připomíná, že tato důvěra není racionálně zdůvodnitelná, nicméně se vždy znovu osvědčuje v samotném aktu důvěry, v němž poznávám její odůvodněnost. Opakem základní důvěry je nihilismus, který je pro Künga posledním důsledkem ateismu. Reálně však může také ateista žít v základní důvěře.²⁴

III.1.5. Nedůvěra, strach a ostražitost z pohledu teologie

Jaké místo v původně psychoanalytickém pojetí této základní důvěry zaujímá nedůvěra? Eriksonova teorie je vystavěna na vývojových křižovatkách, tudíž „základní nedůvěra“ je pro autora doprovodem a protipólem základní důvěry jako obdobná vývojová možnost.

U Pannenbergova a Künga zůstává její úloha do značné míry nevyjasněná. Løgstrup spatřuje v nedůvěře pouhou negaci důvěry, která proto principiálně není důvěře rovnocenná a nepatří k základní výbavě lidské existence.²⁵ Máme tedy nedůvěru pokládat prostě za něco negativního, co v posledu ochromuje život, nebo ho rovnou nihilisticky popírá? Je žádoucí „pěstovat“ také nedůvěru, anebo ji máme ve svých životech pouze vždy znovu překonávat?

V biblické výzvě k nedůvěře a ostražitosti vůči lidským instancím, jež si pro sebe nárokují důvěryhodnost a spolehlivost, můžeme spatřovat nejen

²¹ Wolfhart PANNENBERG (1983), s. 224.

²² Tamtéž, s. 221.

²³ Tamtéž, s. 220.

²⁴ Hans KÜNG (1978). *Existiert Gott? Antwort auf die Gottesfrage der Neuzeit*. München: Piper. S. 498.

²⁵ Knud LØGSTRUP (1989). *Die ethische Forderung*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck). S. 18.

důsledek exkluzivního monoteismu, který vedle sebe nesnese žádné další zdroje důvěry, ale také odraz běžné lidské zkušenosti či moudrosti. Nedůvěra sama o sobě nepotřebuje teologické zdůvodnění, protože k lidskému bytí principiálně patří nejen jeho odkázanost na druhé, která volá po důvěře, ale také ohroženost druhými, která přirozeně vyvolává ostražitost a strach. Například podle Thomase Hobbesa (1588–1679) je přirozeným stavem lidí spíše vzájemná nedůvěra a z ní plynoucí válečný stav, který může být překonán teprve uzavíráním smluv spojených se sankcemi při jejich porušování.²⁶

Hovoří-li teologie o důvěře a nedůvěře, musí nejprve vyjasnit, v jakém antropologickém kontextu tak činí. S jistým zjednodušením můžeme rozlišit tři kontexty teologie důvěry: supralapsární („před pádem“, tedy popisující Boží původní určení člověka a jeho vztahů, zatím nezatížených hříchem), infralapsární („po pádu“, tedy popisující reálný stav člověka poznamenaný odcizením od Boha) a eschatologický (odpovídající přicházejícímu Božímu království, tedy dovršenému a obnovenému světu).

První kapitoly Bible v narativní formě ukazují, že nedůvěra nepatří ke stvořitelskému určení člověka, ale byla do lidského srdce zasetá teprve ďáblem. Ztráta důvěry v Boha vedla k postupnému rozvratu důvěry ve vztahu člověka k bližním (i k sobě samotnému). V situaci infralapsární je ovšem nedůvěra nejen projevem narušených vztahů mezi lidmi, ale také nutným způsobem ochrany před zlem.²⁷ Za jistých okolností je odsouzeníhodná, třeba když vede až k nenávisti (například vůči lidem z jiného kulturního okruhu), ale za jiných okolností se jedná o pochopitelnou obrannou reakci, například v kontaktu s internetovými médii, v nichž se nezdědka setkáváme se lží, polopravdami a manipulací.

Je-li tedy nedůvěra ambivalentní, pak ani důvěru nelze chápat jako něco za všech okolností žádoucího, či dokonce jako ctnost. Jsou chvíle, kdy na místě není důvěra, ale spíš kalkulující nedůvěra. Důvěra bez připravenosti projevit nedůvěru vůči těm, kdo mají nedobré úmysly, je naivitou. Nelze se vzdát základního varování Bible, že ne každý, kdo vystupuje s nárokem na důvěryhodnost a spolehlivost, si naši důvěru také zaslouží. Ke zralosti a dospělosti patří nejen důvěra a přitakání světu, ale stejně tak ostražitost a kritičnost. V současné komplexní společnosti, v níž čelíme přívalu informací i různých „nabídek spásy“, je dokonce nezbytné se nedůvěře učit či

²⁶ Alexander SCHWAN (1986). Thomas Hobbes. In: *Theologische Realenzyklopädie*, Bd. 15. Berlin: Walter de Gruyter. S. 404–412.

²⁷ Obdobnou úlohu v lidském životě hraje například násilí, které je vždy důsledkem lidského hříchu, ale za jistých okolností může zabránit ještě většímu zlu, a proto ho nelze mravně kvalifikovat vždy jako něco negativního.

vybudovat kompetenci k reflektující a pochybující nedůvěře, protože ohrožení často nejsou ihned rozpoznatelná a vyžadují kritické rozlišování.

III.1.6. Důvěra stále obnovovaná

Jaké místo má důvěra v eschatologické perspektivě, tedy z hlediska zachraňující Boží moci, překonávající lidský hřích a tvořící nového člověka? Jinými slovy: Může víra v Boha zdůvodnit důvěru v člověka? Náboženství bývá považováno za zdroj jistoty a důvěry v nejisté době. Víra ale spíš začíná tam, kde se vzdáme touhy po absolutním zajištění, protože je vykročením do nejistoty v očekávání Boží přítomnosti. Zdrojem důvěry v Bibli je Bůh sám, Stvořitel a Pán světa, který své stvoření opatruje a v Ježíši Kristu vysvobozuje.

Důvěra ve svět a bližního se sytí vírou, že jsme navzdory hříchu a jeho katastrofálním následkům nevypadli z Božích rukou. Jedině proto – a ne kvůli inherentní důvěryhodnosti člověka – je možno světu a člověku přitakat. Důvěra ve svět nevrůstá z popření nebo ignorování zla kolem nás a v nás, ale z víry, že Kristus zvítězil nad všemi mocnostmi zla. Křesťan věří, že jej nic nemůže oddělit od Boží lásky.²⁸ Tato víra rozhájí strach o vlastní já.

Ježíš přikazuje: miluj svého bližního jako sám sebe²⁹, nikoli: důvěřuj svému bližnímu. Zahrnuje láska automaticky také důvěru? Láska k bližnímu, dokonce k vlastním nepřítelům, nevyklučuje opatrnost a „hadí“ obezřetnost ve světě, který může být ohrožující.³⁰ Ježíš realisticky varuje své učedníky, že na svých cestách narazí na odpor. Zcela jistě ale láska zahrnuje odpuštění, jehož míra má být podle Ježíšova přikázání prakticky neomezená: máme odpouštět třeba sedmdesátkrát sedmkrát³¹, tedy i poté, co náš bližní naši důvěru nesčetněkrát zklamal.

Postoj nedůvěry nemá mít poslední slovo. Důvěru jistě nelze nařídit ani vynutit. Jsou chvíle, kdy je nedůvěra dokonce na místě. Ale pro zdar lidského spolužití je nutné se o obnovení důvěry vždy znovu pokoušet. Prvním krokem v tomto směru je položit si otázku, co sám mohu udělat pro to, abych přestal být nedůvěryhodný.

²⁸ Bible. *Římanům* 8,38–39.

²⁹ Bible. *Marek* 12,31.

³⁰ Bible. *Matouš* 10,16. Opatrnost až podezřívavost je zcela na místě například v situaci pronásledování, kterou má Matoušův Ježíš na uvedeném místě na mysli. Jeho slovo má zcela jednoznačné vyústění: „Mějte se na pozoru před lidmi; neboť vás budou vydávat soudům, ve svých synagogách vás budou bičovat.“ (*Matouš* 10,17).

³¹ Bible. *Matouš* 18,22.

Dokladem procesu obnovování důvěry v Bibli mohou být třeba listy apoštola Pavla. Opakovaně ujišťuje své adresáty, že k nim má důvěru a může se na ně ve všem spolehnout³² – a přitom z týchž listů vyplývá, že s těmito lidmi Pavel zažil nejedno zklamání. Jenže už samotné vyjádření důvěry může změnit vztah mezi dvěma lidmi: je to performativní slovo, tedy slovo, které má něco udělat, které pouze nereferuje o nějakém stavu, ale tento stav mění. Nastoluje novou situaci, stejně jako třeba vyznání lásky.

Lidský zápas o důvěru můžeme teologicky interpretovat jako napodobování Boží – vždy znovu obnovované – důvěry k nám. Bůh důvěruje člověku, dává mu svobodu i prostor pro její uplatnění a svěruje mu různé úkoly. Odpovědí člověka však je nedůvěra ve Stvořitele a důvěra v ďábla, který to s člověkem nemyslí dobře.³³

Také Ježíšův příběh můžeme číst jako příběh zklamané důvěry: Ježíšovi učedníci v rozhodující hodině svého mistra opouštějí³⁴ a dokonce zapírají.³⁵ A přece Ježíš ani poté nad nimi neláme hůl a po Velikonocích přichází nový začátek.

Použitá literatura

BOLLNOW, Otto Friedrich (1958). *Wesen und Wandel der Tugenden*. Frankfurt am Main: Ullstein.

ERIKSON, Erik H. (1959). *Identity and the Life-Cycle*. New York: International Universities Press.

FISCHER, Georg (2005). *Jeremia 1–25*. Freiburg: Herder.

FOX, Michael V. (2000). *Proverbs 1–9 (The Anchor Bible)*. New York: Yale University Press.

HARTMANN, Martin (2004). Vertrauen. In: GÖHLER, Gerhard, ISER, Matthias, KERNER, Ina (Eds.). *Politische Theorie. 22 umkämpfte Begriffe zur Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. S. 385–402.

HOSSFELD, Frank-Lothar, ZENGER, Erich (2008). *Psalmen 101–150*. Freiburg: Herder.

KRAUS, Hans-Joachim (1978). *Psalmen 1–59*. Neukirchen: Neukirchener.

KÜNG, Hans (1978). *Existiert Gott? Antwort auf die Gottesfrage der Neuzeit*. München: Piper.

³² Bible. 2. dopis Korintským 7, verše 4, 16; Bible. Galatským 5,10.

³³ Bible. Genesis 3.

³⁴ Bible. Marek 14, 50.

³⁵ Bible. Marek 14, 66–72.

- LØGSTRUP, Knud (1989). *Die ethische Forderung*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).
- LUHMANN, Niklas (1968). *Vertrauen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität*. Stuttgart: F. Enke.
- PANNENBERG, Wolfhart (1983). *Anthropologie in theologischer Perspektive*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- PESCH, Otto Hermann (1999). *Cesty k Lutherovi*. Brno: CDK.
- RENDTORFF, Trutz (1990). *Ethik. Grundelemente, Methodologie und Konkretion einer ethischen Theologie, Bd. I*. Stuttgart: Kohlhammer.
- SCHWAN, Alexander (1986). Thomas Hobbes. In: *Theologische Realenzyklopädie, Bd. 15*. Berlin: Walter de Gruyter. S. 404–412.
- STRUNK, Reiner (2003). Vertrauen I: Ethisch. In: *Theologische Realenzyklopädie, Bd. 35*. Berlin: Walter de Gruyter. S. 71–73.
- WERNISCH, Martin (Ed.) (2006). *Kniha svornosti*. Praha: Kalich.

Internetové zdroje:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4502/f9/ob180122.pdf

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4580/f9/po180405.pdf